

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА**

МАРЧЕНКО ВАЛЕНТИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 811.111:81'342.9

**КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ
В АНГЛОМОВНИХ МОВЛЕННЄВО-МУЗИЧНИХ ТВОРАХ
(експериментально-фонетичне дослідження)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії, практики та перекладу французької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
КАЛИТА Алла Андріївна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»,
професор кафедри теорії, практики та
перекладу французької мови.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
САМОХІНА Вікторія Опанасівна,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
завідувач кафедри англійської філології;

кандидат філологічних наук, доцент
ДЕРКАЧ Наталія Валеріївна,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка,
доцент кафедри германської філології.

Захист дисертації відбудеться 02 грудня 2016 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна (61022, м. Харків, майдан Свободи 4, ауд. 7-75).

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розіслано 28 жовтня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.І. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертаційна робота присвячена виявленню комунікативно-когнітивних особливостей функціонування інтонації в англomовних мовленнєво-музичних творах (далі – ММТ). Дослідження здійснено на ґрунті функціонально-комунікативного підходу з розглядом у його межах фонетичного, соціологічного, когнітивного та психоенергетичного аспектів взаємодії компонентів інтонації мовлення й музики у комунікації.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується інтеграцією комунікативного та когнітивного підходів до аналізу мовних і мовленнєвих явищ з притаманним їм спрямуванням на поглиблений розгляд закономірностей взаємозв'язку одиниць мови й мовлення у різних типах текстів. При цьому все більшої актуальності набувають питання спорідненості мовлення й музики. Підвищення інтересу до цих питань (Н.Д. Кук, А. Пейтл) зумовлене здебільшого унікальною здатністю мовленнєво-мисленнєвої діяльності людини до комплексного використання мовних і музичних засобів у комунікації.

Оскільки спільним засобом актуалізації мовних і музичних творів є інтонація (Б.В. Асаф'єв, Д.Л. Болінджер, В.С. Дашкевич, Р.О. Якобсон), то убачається цілком закономірним зростання зацікавленості фонетистів до пізнання специфіки її функціонування в ММТ. Утім, у багатьох відомих працях, присвячених дослідженню *стилістично-синтаксичних* (А.І. Аль-Шошан, Л. Бернштейн, О.С. Кострюкова, Е. Макмюллен, Т. Пехманн, Ю.Є. Плотницький), *етнографічних* (Л.Г. Дуняшева, А. Зіхельштіль, В.В. Медушевський, С.С. Татубаєв, М. Турпін), *нейролінгвістичних* (Л.М. Збіковські, М. Клайнз), *нейрокогнітивних* (С. Браун, С. Кьольш, Дж. Слобода), *граматичних* (Дж.Р. Іверсен, Г. Ріман) та інших особливостей ММТ, результати вивчення спільних і диференційних ознак інтонації мовлення й музики залишаються недостатньо систематизованими.

В обсязі розгляду особливостей ММТ різного ступеня деталізації отримали питання зіставлення мови і музики як *семіотичних систем* (В. Агаву, Т.В. Адорно, М.Ш. Бонфельд, І. Борисова, М.Л. Вінсент, В.О. Гавриков, Г.Р. Тараєва, Е. Тарасті, О.В. Шевченко), закономірностей *сприйняття інтонації мовлення й музики* (Б.В. Асаф'єв, О.М. Леонтьєв) з урахуванням ролі інтонаційного й артикуляційного досвіду реципієнта (Є.В. Назайкинський) та нейрологічних особливостей сприймання мовлення і музики (П. Джаната, К.Л. Крумхансл). Виявлено *шляхи передачі емоцій мовними та музичними засобами* (Н.М. Гарипова, П. Джаслін, Д. Кук, В.П. Морозов, Р. Фрік, В.Н. Холопова), *комунікативну природу актуалізації ММТ* (Н.М. Гарипова, Т.Н. Гасанова, С.С. Джансеїтова, Р. Кемпсон, О. Мельник-Гнатишин), *специфіку породження ММТ* (Р.І. Аванесов,

Р. Брузгене, В.А. Васіна-Гроссман, М. Ланглебен, Р.Й. Петрушанська) та *зіставлено ознаки поезії і музики* (Н.О. Дівакова, Н.Б. Зубарева, І. Кант, Р. Міранда, Платон, Д.С. Рубін, П. Фрідріх). Мовленнєво-музичний текст схарактеризовано як *синтетичний* (В.О. Гавриков), *креолізований* (М.В. Алексєєва, О.А. Барташова) або *полікодовий* (Л.С. Большакова) у плані його функціонування в пісенному дискурсі (Н.Г. Ареф'єва, М.О. Потапчук, Р. Ходж, О.В. Шевченко) та ін.

У цілому лінгвістами (Р. Джекендофф, О.О. Реформатський, О.В. Федичєва, Р.О. Якобсон), музикознавцями (Ф. Лердал, Л.А. Мазель, Є.В. Назайкінський, С.В. Шип), нейролінгвістами (П. Джаслін, П. Лаукка, А. Пейтл) та представниками інших галузей знання безпосередньо апробована загальна ідея щодо спорідненості інтонації мовлення і музики. Водночас фонетичною наукою досі не напрацьовано апарат теоретичних уявлень та не накопичено достатньої кількості експериментальних фактів, необхідних для їх подальшого інтегрування у межах запропонованого у роботі функціонально-комунікативного підходу до розгляду специфіки інтонаційної організації ММТ.

Актуальність дослідження визначається застосуванням функціонально-комунікативного підходу з розглядом у межах його комунікативно-когнітивного напрямку фонетичного (співвіднесення компонентів мовленнєвої та музичної інтонації), когнітивного (породження, актуалізації і сприйняття мовленнєво-музичного твору у психіці адресанта й адресата), соціологічного (антропосоціокультурна природа мовленнєво-музичної комунікації) та психоенергетичного (емоційно-прагматичний потенціал (далі – ЕПП) аспектів взаємодії мовлення і музики. Використання у дослідженні методів аудитивного й акустичного аналізу, когнітивної інтерпретації, синергетичного моделювання, кількісного та статистичного обчислення сприяє детальному опису комунікативно-когнітивних механізмів синтезу інтонації мовлення і музики у процесі просодичного оформлення мовленнєво-музичної комунікації.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукової теми кафедри теорії, практики та перекладу французької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти» (протокол № 1 від 28 серпня 2009 р.). Проблематика роботи відповідає держбюджетній науковій темі № 0111U006668 Міністерства освіти і науки України «Дослідження взаємодії одиниць мови й мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий, методичний та літературознавчий аспекти», затвердженої вченою радою факультету лінгвістики (протокол № 3 від 8.11.2010 р.).

Метою дослідження є встановлення особливостей усної актуалізації англомовних ММТ шляхом виявлення комунікативно-когнітивних закономірностей їхнього інтонаційного оформлення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- з'ясувати й систематизувати теоретичні підходи до вивчення специфіки функціонування інтонації у мовленні та музиці;
- розкрити особливості комунікативно-когнітивного підходу до дослідження усного мовлення й музики;
- виявити загальні та специфічні закономірності взаємодії інтонації мовлення й музики;
- систематизувати провідні лінгвальні ознаки англомовних ММТ;
- розробити теоретико-методологічне підґрунтя експериментального дослідження комунікативно-когнітивних особливостей інтонації мовлення й музики в англомовних ММТ;
- установити спільні й диференційні ознаки типових варіантів взаємодії інтонації мовлення і музики в англомовних ММТ.

Об'єктом дослідження є актуалізація англомовних ММТ у комунікації; його **предмет** становлять комунікативно-когнітивні закономірності функціонування інтонації в англомовних ММТ.

Матеріалом дослідження слугують записи англомовних ММТ, утворених синтезом поетичного тексту й музики. Одиницею аналізу є інтонаційна група, що розглядається в межах ММТ. Обсяг експериментального матеріалу складає 10796 інтонаційних груп із 162 ММТ загальною тривалістю звучання 18 год. 54 хв.

Методологічним підґрунтям дослідження слугує *функціонально-комунікативний підхід* до вивчення особливостей інтонації англомовних ММТ (Н.Д. Арутюнова, Ф.С. Бацевич, А.Д. Белова, Т.А. ван Дейк, А.А. Калита, Г.Г. Почепцов, В.О. Самохіна). Розгляд специфіки породження й актуалізації ММТ здійснено у межах *комунікативно-когнітивного напрямку* цього підходу (Л.Р. Безугла, Є.В. Бондаренко, І.М. Колегаєва, А.П. Мартинюк, О.І. Морозова, А.М. Приходько, М.А. Татхем, І.С. Шевченко). У дослідженні використано *загальнотеоретичні положення фонетики й фонології* (Д.Л. Болінджер, Т.А. Бровченко, О.Р. Валігура, В.Г. Волошин, А.А. Калита, Д. Кристал, Дж. О'Коннор, Н.В. Петлюченко, Р.О. Якобсон) та *музикознавства* (Т. Адорно, Є.В. Назайкінський, А. Пейтл, С.В. Шип) щодо механізмів і закономірностей функціонування засобів актуалізації ММТ; *принцип збереження ЕПП висловлення*, покладений А.А. Калитою в основу енергетичної теорії мовлення, який уможливив інтегроване висвітлення фонетичного, соціологічного, когнітивного та психоенергетичного аспектів функціонування інтонації у ММТ.

У роботі сформовано комплексну **методику дослідження**, яка ґрунтується на *загальних положеннях системного аналізу* з використанням елементів

загальнонаукових (абстрагування, узагальнення, формалізація) та емпірико-теоретичних (аналіз, синтез, порівняння) методів. Для виокремлення й кодифікації універсальних і специфічних ознак інтонації мовлення та музики було використано *зіставний метод*. Метод *лінгвістичного спостереження* й *опису* застосовано для систематизації та класифікації лінгвофонетичних ознак ММТ. Обґрунтування методологічних основ дослідження виконано на підставі загальнонаукових положень щодо *моделювання* та *графічної інтерпретації* його результатів. Експериментально-фонетичне дослідження ґрунтується на *емпіричних загальнонаукових методах* (порівняння, вимірювання, експеримент), *спеціальних методах* встановлення інваріантних моделей інтонаційного оформлення англomовних ММТ: *семантичному, аудитивному й акустичному* аналізах (комп'ютерно-осцилографічний, спектральний, інтонографічний), *порівнянні, лінгвістичній і когнітивній інтерпретації*х даних дослідження, передбачає застосування *безрозмірного К-критерію* для обрахування кількісних показників ЕПП досліджуваних фрагментів ММТ, а також уживання *кількісного і статистичного методів* опрацювання експериментальних даних для встановлення частоти показників інтонаційних параметрів ММТ.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що існують певні сталі зв'язки між параметрами інтонації мовлення й музики, інтегрована дія яких має визначальний вплив на породження, актуалізацію та декодування смислу ММТ.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше:

- *здійснено* комплексне експериментально-фонетичне вивчення інтегрованої взаємодії мовлення і музики у ММТ;
- *систематизовано* лінгвальні ознаки англomовних ММТ;
- *класифіковано* англomовні ММТ;
- *виявлено* комунікативно-когнітивні особливості інтонації в англomовних ММТ;
- *побудовано* синергетичну модель процесу породження й актуалізації ММТ адресантом;
- *обґрунтовано* чотири варіанти моделі декодування ММТ, яким властиві паритетна взаємодія засобів різних рівнів мови й музики, домінування мовленнєвих компонентів або музичних та реверсивна схема декодування.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена в таких **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Синергетизм породження ММТ полягає в інтеграції вербальної та музичної культур автора під впливом збуджуваної позалінгвальними факторами його психічної енергії, а усна актуалізація твору відбувається завдяки взаємодії фонетичних, лексичних і синтаксичних засобів. Взаємодія мовлення й музики в мовленнєво-музичній комунікації характеризується функціонуванням чотирьох варіантних синергетичних моделей породження,

актуалізації і сприйняття ММТ, які віддзеркалюють паритетну взаємодію мовленнєвих і музичних компонентів у свідомості реципієнта, переважання мовлення або музики та варіант реверсивного декодування.

2. Спільним в інтонації мовлення і музики є аудитивно-акустичні характеристики (мелодика, ритм, темп, паузація, тембр), загальні механізми сприйняття звукових сигналів, значення артикуляційного й синтаксичного досвіду слухача, механізми кодування/декодування ММТ, функціональна єдність та визначальна роль взаємозв'язку мовленнєвої й музичної інтонації у виникненні мови. Відмінними ознаками музичної інтонації є строга фіксація висоти й тривалості звука й наявність у ній гармонії та ладу як факторів, що організовують звуковисотну шкалу і ритм.

3. Синтез мовних і музичних засобів породжує в ММТ складні мовленнєво-музичні фоноконцепти, придатні для збереження в довгостроковій пам'яті індивіда у формі звукового перцептивного образу або символу і відтворення в усному мовленні за допомогою певних фонетичних структур.

4. Консонансна взаємодія сегментного й надсегментного рівнів мовлення і музики сприяє актуалізації смислу ММТ та підвищує їхній ЕПП: актуалізація фоносемантичних властивостей голосних і приголосних або їх сполучень підсилюється варіюванням інтонаційних компонентів і добором музичних інструментів, тембральне забарвлення яких відповідає емоційно-смысловому характеру ММТ.

5. Консонансна взаємодія тексту й музики в ММТ зумовлюється високим ЕПП поетичного твору, що слугує основою породження мовленнєво-музичного, та його ритмо-метричною структурою. Дисонанс мовлення і музики в ММТ виникає на лексико-семантичному (незбіг смислового насичення тексту ММТ та його мажорно-мінорних ознак) та фонетичному (незбіг метро-ритму тексту й музики) рівнях.

6. На аудитивному й акустичному рівнях для англomовних ММТ є такі інваріантні ознаки:

6.1 *в офіційній комунікації*: усічена і поступово висхідна ступінчаста шкала; розширений тональний діапазон; середньо-підвищений спадний термінальний тон; сповільнений темп; простий ритм; помірна й підвищена гучність; коротка пауза на стику інтоногруп; урочистий, шанобливий тембр;

6.2 *у неофіційній комунікації*: усічена й поступово спадна ступінчаста шкала; середній тональний діапазон; низький спадний термінальний тон; помірний і прискорений темп; простий і змішаний ритм; негативний розширений тональний інтервал на стику передтермінальної частини і ядра; перцептивна пауза на стику інтоногруп; локалізація максимумів частоти основного тону (далі ч.о.т.) та інтенсивності на ядерному складоносієві; варіювання тембру від нейтрального до занепокоєного;

6.3 *в інтимній комунікації*: високий передтакт; середньо-підвищений

тональний рівень початку та екстранизський тональний рівень завершення інтоногрупи; широкий тональний діапазон; середньо-підвищений спадний і середньо-підвищений рівний термінальний тон; варіювання темпу від прискореного до повільного; легатоподібний ритм; знижена або низька гучність; позитивний середній інтервал на стику передтермінальної частини і ядра; довга пауза між інтоногрупами; широкий діапазон інтенсивності; збільшена тривалість пауз; світлий, м'який, меланхолійний, задумливий тембр.

Теоретичне значення дисертації визначається її внеском у загальну фонетику, комунікативну та когнітивну лінгвістику, загальне мовознавство, музикознавство, фоностилістику, риторику, теорію мовленнєвої комунікації та прагмалінгвістику. Для лінгвістики тексту, музикознавства, інтонології важливі: обґрунтована в роботі класифікація ММТ й узагальнені моделі мовленнєво-музичної комунікації, придатні для використання у якості підґрунтя для вивчення й опису особливостей будь-яких різновидів мовленнєво-музичної взаємодії; інваріантні просодичні моделі ММТ в офіційній, неофіційній та інтимній комунікації. Висновки й методика дослідження здатні слугувати основою для вивчення ММТ на базі інших мов і є внеском у зіставні й типологічні лінгвістичні та музикознавчі студії.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її основних теоретичних положень і висновків у курсах теоретичної та практичної фонетики англійської мови (розділи «Фонологічна система мови», «Сегментний і надсегментний рівні мови», «Фоностилістика», «Інтонація мовлення», «Інтонація тексту»), загального мовознавства (розділи «Мова і мовлення», «Мова і мислення», «Мова й невербальні форми спілкування»), а також у спецкурсах з лінгвістики тексту, когнітивної та комунікативної лінгвістики, культури мовлення, психолінгвістики; у наукових дослідженнях студентів та аспірантів.

Апробацію основних теоретичних положень, результатів і висновків дисертації здійснено на **18** наукових конференціях, у тому числі: **14 міжнародних**, проведених в Україні: II Міжнародна науково-практична конференція «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 2013); IV Міжнародна наукова конференція «Мова, культура, комунікація: Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах» (Чернігів, 2013); «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк, 2013; 2014; 2015); «Взаємодія одиниць мови і мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти» (Київ, 2014); VI, VII, VIII Міжнародна науково-практична конференція «Мова і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2014, 2015, 2016); XIII Міжнародна наукова конференція «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація.» (Харків, 2014); VII Міжнародна наукова конференція «Іноземна філологія у XXI столітті»

(Запоріжжя, 2014); «Сучасні філологічні студії: теоретична та прикладна лінгвістика» (Київ – Буча, 2016); «Мова. Культура. Комунікація: дослідження мови та літератури в глобалізованому світі» (Чернігів, 2015); VII Міжнародна науково-методична конференція «Формула компетентності сучасного перекладача» (Київ, 2016); 4 зарубіжних міжнародних наукових конференціях: Всероссийская научно-практическая конференция с международным участием «Языки и этнокультуры Европы» (Глазов, РФ, 2013); «European Conference on Languages, Literature and Linguistics» (Відень, Австрія, 2014); «Филологические науки в III тысячелетии» (Будапешт, Угорщина, 2015); «Linguistics Beyond and Within International Linguistics Conference» (Люблін, Польща, 2015).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено в 21 публікації автора, у тому числі: 13 статтях (7,78 др. арк.), з яких 7 одноосібних статей та 1 – у співавторстві опубліковано у фахових виданнях України, 2 – у закордонних академічних виданнях, 3 статті – у виданні, яке не внесено до списку фахових, а також у 8 тезах доповідей на наукових конференціях (2,31 др. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 10,09 друк. арк.

Особистий внесок дисертанта в публікаціях, написаних у співавторстві, полягає в обґрунтуванні комунікативної природи ММТ [1]; науковому описі прикладів варіантних моделей мовленнєво-музичної комунікації [9]; обґрунтуванні класифікації структурних елементів тексту ММТ [11].

Структура дисертаційної роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи разом з бібліографією і додатками становить 291 сторінку; обсяг її текстової частини – 203 сторінки (у тому числі 14 рисунків і 3 таблиці обсягом 9 сторінок). Список використаної літератури містить 367 джерел, з яких 9 – довідкові й лексикографічні джерела.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У розділі 1 “**Теоретичні засади дослідження комунікативно-когнітивних особливостей інтонації англomовних ММТ**” узагальнено результати теоретичних і експериментальних досліджень функціонування інтонації у ММТ; обґрунтовано вибір функціонально-комунікативного підходу до дослідження інтонації з урахуванням фонетичного, соціологічного, когнітивного та психоенергетичного аспектів породження і сприйняття ММТ; здійснено зіставний опис загальних і специфічних ознак інтонації мовлення і музики; побудовано узагальнену модель мовленнєво-музичної комунікації; обґрунтовано синергетичну модель породження й актуалізації ММТ у психіці адресанта.

На основі аналізу наукових напрацювань щодо взаємозв'язку мовлення і музики (Т.Н. Гасанова, В.В. Медушевський, Є.В. Назайкінський, А. Пейтл, Т. Пехманн, Р.О. Якобсон) визначено *мовленнєво-музичний твір* як специфічний комплексний засіб комунікації, створений шляхом синтезу мовлення й музики для реалізації комунікативно-естетичної або розважальної функції, який має самодостатню художню цінність і транслюється слухачеві в умовах живого спілкування або за допомогою технічних засобів. ММТ актуалізується у *пісенному дискурсі*, який є холистичною одиницею мовленнєво-музичної діяльності, у якій когнітивний і комунікативний аспекти синтезу вербального й музичного компонентів постають у нерозривній єдності (Дж. Блекінг, Р. Ходж).

Шляхом синтезу ідей лінгвістів (Р. Джекендофф, М.А. Потапчук, А.К. Уеннерстром, О.В. Федичева) і музикознавців (Б.В. Асаф'єв, М.Л. Вінсент, Л.А. Мазель, А.Н. Сохор) щодо комунікативно-когнітивної природи ММТ сформовано синергетичну модель процесу саморозвитку й актуалізації ММТ у психіці адресанта під впливом особистого комунікативно-когнітивного досвіду, набутого в межах мовленнєвої та музичної культур його духовного буття.

Загальний процес породження ММТ є складним синергетичним механізмом синтезу вербальної і музичної культур автора під впливом психофізіологічної енергії, збуджуваної зовнішніми позалінгвальними факторами за допомогою фонетичних, лексичних і синтаксичних точок перетину, іменованих мотивними базами (М. Ланглебен), та наявності у вербальному творі ЕПП (А.А. Калита).

На підставі вивчення особливостей взаємодії засобів усіх рівнів мови й музики обґрунтовано інваріантну модель мовленнєво-музичної комунікації, побудовану у вигляді графічного образу взаємодії двох окремих сфер, що відображають мовленнєво-розумові процеси у ментальних сферах адресанта й адресата, перетин яких являє гіпотетичну область збігу їхніх духовних культур як найважливішу умову перебігу комунікації.

Виходячи з цього, *мовленнєво-музична комунікація* розуміється як певна комплексна система, утворена внаслідок синергетичної взаємодії компонентів текстової й музичної культур духовного світу адресанта мовленнєво-музичного повідомлення, яке може бути адекватно декодоване адресатом за умови перетину їхніх музичних і мовленнєвих культур та коректного трактування ними позалінгвальних факторів.

У розділі 2 **“Програма та методика експериментально-фонетичного дослідження особливостей інтонації англomовних ММТ”** викладено комплексну програму й методику дослідження, відповідно до яких здійснювалося експериментальне визначення спільних і диференційних ознак типових варіантів взаємодії інтонації мовлення й музики

в англомовних ММТ; обґрунтовано класифікацію лінгвістичних ознак ММТ.

Експериментальне дослідження передбачало підбір і формування корпусу експериментального матеріалу, аудитивний аналіз англомовних ММТ інформантами – носіями англійської мови, фонетистами й музикантами, акустичний аналіз тональних, темпоральних і динамічних характеристик ММТ, а також лінгвістичну та когнітивну інтерпретації результатів дослідження.

Формування корпусу експериментального матеріалу здійснювалося на основі класифікації лінгвофонетичних ознак ММТ, диференційованих за: видом комунікації (*офіційна, неофіційна, інтимна*), домінуючою інтонаційною моделлю (*мовленнєво-музична, музично-мовленнєва*), видом взаємодії тексту і музики (*консонансний, дисонансний*), типом взаємодії емоційного забарвлення мовлення і ладово-гармонійних структур (*кореляція чи незбіг лексико-семантичної і мажоро-мінорної структур ММТ*) та рівнем актуалізації у творах ЕПП (*низький, середній, високий*).

Для визначення ЕПП застосовувалася розрахункова формула критерію Калити-Тараненко:

$$K = \frac{F_0 \times t \times I_0}{1000 \times I_3},$$

де: К – критерій рівня актуалізації ЕПП; F_0 – ч.о.т. ($\Gamma\text{ц} = 1/\text{с.}$); t – тривалість звучання складу (мс.); I_0 – інтенсивність F_0 ($\text{дВ} = \text{ерг}/\text{м}^2\text{Чс}$); I_3 – інтенсивність F_3 ($\text{дВ} = \text{ерг}/\text{м}^2\text{Чс}$); 1000 – коефіцієнт переведення мілісекунд у секунди.

У розділі 3 “Результати аудитивного аналізу інтонації англомовних ММТ” наведено дані результатів аудитивного аналізу експериментального матеріалу аудиторамі-інформантами, аудиторамі-фонетистами та аудиторамі-музикантами.

Установлено, що основними просодичними характеристиками ММТ є:

1) *усічена шкала*, яка у поєднанні з темпом, гучністю, фразовим наголосом та подрібненим поділом фрагментів на інтонаційні групи, впливає на підвищення рівня їх ЕПП. Висока рекурентність усіченої шкали зумовлюється метро-ритмічним малюнком поетичного тексту, що у мовленнєво-музичних реалізаціях передається пунктирним ритмом, тобто чергуванням подовженої сильної та скороченої слабкої долей:

!Mungo jerrie & !Rumpelteazer &
were a \very no \torious ↑couple of cats ||

2) відсутність шкали у просодичному оформленні ММТ компенсується виразністю таких експресивних засобів інтонації, як *поєднання двох спадних кінетичних тонів в одній інтоногрупі* або *термінальний тон зі складною структурою*, що охоплює ядерний складоносій з висхідним рухом тону, який завершується на середньо-підвищеному або середньо-пониженому рівні, та низький затакт:

*As |knockabout|clowns, |quick-change co|medians, |tight-rope|walkers
and |acrobats |They |had an ex|tensive reputation. ||*

3) найвища рекурентність *спадного термінального тону* з незначними показниками висхідного та рівного. Функціонування цих термінальних тонів зберігається внаслідок додавання музичного супроводу до поетичного твору і відзначається спадним або висхідним рухом тону у ММТ. Рівний тон передається за рахунок ліги, або подовження фонації звуку шляхом з'єднання звуків, виконуваних на одному складі тексту, та подовження четвертної тривалості ноти на половину музичної тривалості, наочно зображуваної крапкою після ноти:

He |gives ↑one |flash & of his |glass-green |eyes |

And the |signal _goes & "All →Clear!"

4) варіативність *темпу* й *гучності* в ММТ залежить від виду комунікації: офіційна (сповільнення темпу, середні показники гучності з тенденцією до підвищення), неофіційна (помірний темп з подальшим прискоренням, середні показники гучності) та інтимна (повільний темп, знижена гучність).

5) залежність *ритмічної структури* ММТ від виду взаємодії тексту й музики виявляється у типовості простої ритмічної структури і плавного легатоподібного ритму для творів з консонансним видом взаємодії тексту й музики та змішаної або складної зі стакатоподібним ритмом для творів з дисонансним видом взаємодії.

Тембральне забарвлення ММТ набуває ознак провідного фактору щодо визначення різновиду мовленнєво-музичної комунікації. До офіційного виду комунікації відносяться твори з урочистим, спокійним, категоричним тембром. Твори наративного характеру, а також ті, в яких розкриваються риси характеру персонажа, й фрагменти з інтонацією перелічення відносяться до неофіційної комунікації. Темброві в інтимній комунікації притаманна летючість, екзальтованість й пишномовність, що досягається за рахунок високого, середнього або низького рівного тону та змін регістрових характеристик інших різновидів термінального тону:

For he | once was a | Star ξ of the | highest / degree – |
He has | acted with / Irving, | he's | acted with / Tree. ||

1 2 3 4

Спеціальний підйом в поетичних творах зумовлює їхню змішану або складну ритмічну структуру, що ускладнює покладання цих творів на музику і призводить до виникнення дисонансних ММТ:

I | went to v heaven, – || 'T | was a $\uparrow$ small \ town, |
Lit with a v ruby, ξ Lathed with \ down.

1 2 3 4

До факторів, що впливають на адекватність сприйняття слухачами ММТ, відносяться й *звукосимволічні властивості* голосних і приголосних:

But his | grandest creation, | as he | loves to tell, |
Was | Firefroe fiddle, ξ the | Fiend of the | Fell. ||

1 2 3 4

У наведеному фрагменті семантичний центр першої інтоногрупи (*But his | grandest creation*) виражений прикметником *grand* у формі вищого ступеня порівняння, який характеризується ще й семантично-вагомою початковою фонестемою *gr*, що асоціюється з чимось грандіозним, монументальним, респектабельним і підсилюється відкритим переднього ряду звуком [æ].

На інтонаційному рівні така значущість передається поєднанням висхідного руху тону на середньо-підвищеному на такті та висхідного середньо-пониженого термінального тону. Різкий перепад гучності від високої на слові *grandest* до помірної на слові *creation* сприяє зростанню ступеня емоційності всього висловлення.

У розділі 4 **“Результати інструментального аналізу інтонації англомовних ММТ”** викладено результати акустичного аналізу експериментального матеріалу. На основі лінгвістичної і когнітивної інтерпретацій даних експериментально-фонетичного дослідження описано інваріантні й диференційні ознаки просодії ММТ офіційної, неофіційної й інтимної комунікації та наведено графічне моделювання і вербальний опис когнітивних механізмів мовленнєво-музичної комунікації, диференційованої за переважанням мовлення чи музики під час її перебігу.

Результати інструментального аналізу інтонації в англомовних ММТ свідчать про локалізацію й варіювання ч.о.т. та інтенсивності, у тому числі й діапазону інтенсивності, які змінюються за рахунок високого вокального потенціалу звуків, переважно переднього ряду, що часто зумовлює зміщення акценту із семантично вагомого слова на семантично незначуще.

Виконання акустичного аналізу показало, що на акустичному рівні ознаками інваріантних моделей інтонаційного оформлення англомовних ММТ *офіційної* комунікації є: локалізація ч.о.т. та високого тонального максимуму на такті, максимум інтенсивності на першому наголошеному складі, варіювання діапазону інтенсивності від широкого до звуженого.

ММТ *неофіційної* комунікації властива локалізація максимуму ч.о.т. на ядерному складоносієві, середньо-підвищений тональний максимум на такті та ядрі, максимум інтенсивності на ядрі, розширений діапазон інтенсивності, коротка пауза між інтоногрупами.

Творам *інтимної* комунікації притаманна локалізація ч.о.т. на ядерному складоносієві, середньо-підвищений та низький тональний максимум у зоні на ядрі, екстранизський тональний рівень завершення інтоногрупи, максимум інтенсивності на такті, варіювання діапазону інтенсивності від широкого до звуженого, збільшена середньозвукова тривалість інтоногруп, середня або збільшена тривалість пауз.

Когнітивна інтерпретація результатів експериментально-фонетичного дослідження комунікативно-когнітивних особливостей інтонації англомовних ММТ засвідчила наявність чотирьох варіантних моделей мовленнєво-музичної комунікації з: паритетною взаємодією мовленнєвих і музичних компонентів, переважанням мовлення або музики та їхнім реверсивним декодуванням.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі теоретичного узагальнення відомих наукових знань і застосування функціонально-комунікативного підходу до з'ясування комунікативної й когнітивної специфіки усної актуалізації англomовних ММТ здійснено інтегрований розгляд фонетичного, соціологічного, когнітивного та психоенергетичного аспектів функціонування в них інтонації.

ММТ як продукт мовленнєво-музичної комунікації з позицій комунікативно-когнітивного підходу трактується як комплексна система, утворена внаслідок синергетичної взаємодії компонентів текстової і музичної культур відправника мовленнєво-музичного повідомлення, яка може бути адекватно декодована отримувачем за умови перетину сфер духовних культур учасників мовленнєво-музичної комунікації.

Апробація обґрунтованої нами синергетичної моделі мовленнєво-музичної комунікації підтвердила ефективність її використання при науковому описі процесів добору адресантом засобів усіх рівнів мови й музики для актуалізації мовленнєво-музичного твору в конкретному виді комунікації.

Класифікація лінгвофонетичних ознак ММТ, в основу якої покладено вид комунікації, домінуючу інтонаційну модель, вид взаємодії тексту й музики, тип взаємодії емоційного забарвлення мовлення та ладово-гармонійних структур і рівень актуалізації у творах ЕПП, уможливила опис специфіки взаємодії мовленнєвих і музичних засобів інтонації та дозволила здійснити експериментальне виявлення й вичерпний опис інваріантних і варіантних інтонаційних моделей ММТ.

Інваріантній моделі ММТ **офіційної** комунікації притаманні такі ознаки: усічена і поступово висхідна ступінчаста шкала; розширений тональний діапазон; середньо-підвищений спадний термінальний тон; сповільнений темп; простий ритм; помірна й підвищена гучність; коротка пауза на стику інтоногруп; урочистий, шанобливий тембр.

Варіантній моделі творів офіційної комунікації з *переважанням мовлення* властиві: середньо-понижений спадний термінальний тон; нульовий або негативний розширений інтервал на стику передтермінальної частини і ядра; позитивний середній або вузький міжсинтагменний інтервал; локалізація максимуму інтенсивності на такті; широкий діапазон інтенсивності.

До диференційних ознак ММТ з *переважанням музики* належать: висхідно-спадний або висхідно-спадно-рівний мелодичний контур; поступово висхідна ступінчаста шкала; розширений тональний діапазон; середньо-підвищений спадний термінальний тон; легатоподібний ритм; локалізація максимуму інтенсивності на ядрі; середній діапазон інтенсивності.

До ознак інваріантної моделі творів **неофіційної** комунікації віднесено: усічену і поступово спадну ступінчасту шкалу; середній тональний діапазон;

низький спадний термінальний тон; помірний і прискорений темп; простий і змішаний ритм; негативний розширений тональний інтервал на стику передтермінальної частини і ядра; перцептивну паузу на стику інтоногруп; локалізацію максимумів ч.о.т. та інтенсивності на ядрі; варіювання тембру від нейтрального до занепокоєного.

Диференційними ознаками творів неофіційної комунікації з *переважанням мовлення* є: поступово спадна ступінчаста шкала; прискорений темп; негативний вузький інтервал на стику передтермінальної частини та ядра; позитивний вузький або звужений міжсинтагменний інтервал; локалізація максимуму ч.о.т. на такті; розширений діапазон інтенсивності.

Для творів неофіційної комунікації з *переважанням музики* характерними є: широкий тональний діапазон; високий спадний термінальний тон; негативний розширений і звужений або позитивний середній інтервал на стику передтермінальної частини та ядра; позитивний розширений і середній або негативний широкий міжсинтагменний інтервал; локалізація максимуму ч.о.т. на ядрі; широкий діапазон інтенсивності.

Спільними просодичними засобами оформлення творів *інтимної* комунікації є: високий рівний передтакт; середньо-підвищений тональний рівень початку та екстранизький тональний рівень завершення інтоногрупи; широкий тональний діапазон; середньо-підвищений спадний і середньо-підвищений рівний термінальні тони; прискорений та повільний темп; легатоподібний ритм; знижена або низька гучність; довга пауза на стику інтоногруп; широкий діапазон інтенсивності; збільшена тривалість пауз; світлий, м'який, меланхолійний, задумливий тембр.

Інтонаційне оформлення творів *інтимної* комунікації з *переважанням мовлення* вирізняється висхідним передтактом; висхідно-спадним мелодичним контуром; усіченою шкалою; високим спадним або середньо-підвищеним рівним термінальним тоном.

Творам *інтимної* комунікації з *переважанням музики* притаманні такі диференційні ознаки: середньо-знижений тональний рівень початку інтоногруп; поступово висхідна ступінчаста шкала; низький висхідний або рівний термінальний тон; сповільнений темп; негативний вузький інтервал на стику передтермінальної частини та ядра; позитивний вузький міжсинтагменний інтервал; розширений діапазон інтенсивності.

До перспективних напрямів подальшого наукового пошуку в галузі дослідження взаємодії інтонації мови й музики доцільно віднести питання, пов'язані зі встановленням ролі звукосимволічних властивостей сегментного складу фонологічної системи мови у процесах декодування ММТ; виявлення універсальних інтонаційних мовленнєво-музичних моделей у різносистемних мовах; установлення етнокультурних і гендерних особливостей кодування й декодування смислу ММТ; вивчення сугестивного потенціалу ММТ

з урахуванням візуальної складової їхньої актуалізації; поглиблення знань про специфіку фоноконцепту в ММТ різних видів комунікації.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНІ У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА:

1. Марченко В.В. Механізми породження і сприйняття мовленнєво-музичного твору / А.А. Калита, В.В. Марченко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 38. – 2013. – С. 79-82.
2. Марченко В.В. До питання класифікації лінгвофонетичних ознак ММТ / В.В. Марченко // Науковий журнал Запорізького національного університету. Серія «Нова філологія». – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – Вип. 65. – С. 132-139.
3. Марченко В.В. Закономірності взаємодії інтонації у мовленні та музиці / В.В. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – № 20 (269). – Луцьк, 2013. – С. 216-221.
4. Марченко В.В. Зіставний аудитивний аналіз інтонаційного оформлення мовленнєвого та мовленнєво-музичного твору / В.В. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – № 3 (304). – Луцьк, 2015. – С. 260-265.
5. Марченко В.В. Методика експериментального дослідження комунікативно-когнітивних особливостей функціонування інтонації у мовленнєво-музичних творах / В.В. Марченко // Наукові записки. – Випуск 146. – Серія : Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2016. – С. 638-643.
6. Марченко В.В. Мовленнєво-музичний твір як елемент пісенного дискурсу / В.В. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – № 4 (281). – Луцьк, 2014. – С. 102-106.
7. Марченко В.В. Роль рівня емоційно-прагматичного потенціалу у породженні мовленнєво-музичного твору / В.В. Марченко // Наукові записки. – Випуск 130. – Серія : Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 430-437.
8. Марченко В.В. Теоретичні передумови дослідження специфіки функціонування інтонації у мовленнєво-музичних творах / В.В. Марченко // Наукові записки. – Випуск 138. – Серія : Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 594-599.

9. Марченко В.В. Вариантные модели речемузыкальной коммуникации / А.А. Калита, В.В. Марченко // Вестник педагогического опыта. Научно-методический журнал. Серия «Иностранные языки. История.» – ФГБОУ ВПО «Глазовский государственный педагогический институт им. В.Г. Короленко». – Выпуск 34. – 2013. – С. 25-30.
10. Марченко В.В. Особенности коммуникативно-когнитивного подхода к исследованию речемузыкальных произведений / В.В. Марченко // Science and education a New Dimension. Philology, III (9), Issue : 44. – Budapest, 2015. – С. 70-74.
11. Марченко В.В. Методологические предпосылки комплексного исследования проблемы суггестивного воздействия речемузыкальных произведений на слушателя / А.А. Калита, В.В. Марченко // Наукові студії – XXI (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ). Філософія. Філологія. Педагогіка. Економіка. – Випуск 3 (Том 5) / Редколегія : Р.В. Болдирев (головний редактор, голова редколегії) та ін. – К. : МІЛЕНІУМ, 2014. – Вип. 3 (Том 5). – С. 18-42.
12. Marchenko V.V. Actualization of Phonoconcepts in Speech-and-Music Works / V.V. Marchenko // Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства : [міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювілею проф. Алли Андріївни Калити]. – К. : НТУУ «КПІ», 2015. – С. 60-66.
13. Marchenko V.V. The Peculiarities of Speech and Music Interaction in Speech-and-music Works / V.V. Marchenko // Новітня освіта : Зб. н. праць. – К. : ЦУЛ, 2015. – №4. – Київ, 2015. – С. 40-45.
14. Марченко В.В. Взаємодія мовних та музичних засобів в актуалізації мовленнєво-музичного твору / В.В. Марченко // Формула компетентності сучасного перекладача : Матеріали VII Міжнародної науково-методичної конференції, 23 березня 2016 р. – К. : НТУУ «КПІ». – С. 143-147.
15. Марченко В.В. Емоційна складова мовленнєво-музичної комунікації / В.В. Марченко // Мова. Культура. Комунікація: дослідження мови та літератури в глобалізованому світі : Матеріали 6-ї міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 24-25 квітня 2015 р.). – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. – 2015. – С. 65-69.
16. Марченко В.В. Інтонаційне оформлення мовленнєво-музичних творів, що функціонують в інтимній комунікації / В.В. Марченко // Сучасні філологічні студії : теоретична та прикладна лінгвістика : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ – Буча, лютий, 2016) – К. : Міленіум, 2016. – С. 30-33.
17. Марченко В.В. Комунікативно-когнітивний підхід до дослідження інтонації мовленнєво-музичних творів / В.В. Марченко // Каразінські читання : Людина. Мова. Комунікація. Тези доповідей XIII Міжнародної

- наукової конференції (7 лютого 2014 р.). – Частина 2 : М-Я. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – С. 6-7.
18. Марченко В.В. Моделювання процесу породження мовленнєво-музичних творів / В.В. Марченко // Взаємодія одиниць мови та мовлення : комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. 28 березня 2014 р. – К. : НТУУ «КПІ», 2014. – С. 33-37.
 19. Марченко В.В. Применение когнитивного подхода к исследованию музыкально-речевых произведений / В.В. Марченко // Мова, культура, комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах : Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Чернігів, 25 квітня 2013 р.). – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – 2013. – С. 101-104.
 20. Marchenko V.V. Discovering speech-music relations within the scope of Speech Energetic Theory / V.V. Marchenko // Book of Abstracts. International Linguistics Conference in Lublin Linguistics Beyond and Within : Mind, Language, Society : Towards a Unified Theory of Language Structure and Use, 22-23 October 2015. – Lublin : John Paul II Catholic University, 2015. – P. 69-70.
 21. Marchenko V.V. Framework of categories for the description of speech-and-music texts functioning / V.V. Marchenko // Proceedings of the First International Conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics. – Vienna : “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 33-38.

АНОТАЦІЯ

Марченко В.В. Комунікативно-когнітивні особливості функціонування інтонації в англomовних ММТ (експериментально-фонетичне дослідження). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2016.

У роботі, виконаній на ґрунті функціонально-комунікативного підходу до досліджень фонетичних явищ, встановлено комунікативно-когнітивну специфіку функціонування інтонації в англomовних ММТ.

ММТ систематизовано за видом комунікації, домінуючою інтонаційною моделлю, типом взаємодії тексту й музики, співвіднесенням лексико-семантичного насичення й мажоро-мінорних структур, рівнем актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу. Уточнено дефініції мовленнєво-музичної комунікації, ММТ, пісенного дискурсу.

Побудовано синергетичну модель процесу породження й актуалізації ММТ адресантом та обґрунтовано чотири варіанти моделі декодування ММТ, які характеризуються паритетною взаємодією засобів різних рівнів мови й музики, домінуванням мовленнєвих або музичних компонентів та реверсивною схемою декодування. Експериментально встановлено інваріантну та варіантні інтонаційні моделі актуалізації англомовних ММТ, які функціонують в офіційній, неофіційній та інтимній мовленнєво-музичній комунікації.

Ключові слова: англомовні ММТ, аудитивний та акустичний аналіз, емоційно-прагматичний потенціал, інваріантна й варіантні інтонаційні моделі, інтонація мовлення, інтонація музики, мовленнєво-музична комунікація.

АННОТАЦИЯ

Марченко В.В. Коммуникативно-когнитивные особенности функционирования интонации в англоязычных речемзыкальных произведениях (экспериментально-фонетическое исследование). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2016.

В работе, выполненной в рамках функционально-коммуникативного подхода к исследованиям фонетических явлений, установлено коммуникативно-когнитивную специфику функционирования интонации в англоязычных речемзыкальных произведениях.

Речемзыкальные произведения систематизированы по виду коммуникации, доминирующей интонационной модели, типу взаимодействия текста и музыки, соотносению лексико-семантического насыщения и мажорно-минорных структур, уровню актуализации эмоционально-прагматического потенциала. Уточнены определения речемзыкальной коммуникации, речемзыкального произведения, песенного дискурса.

Построена синергетическая модель процесса порождения и актуализации речемзыкального произведения адресантом и обоснованы четыре варианта модели декодирования речемзыкального произведения, которые характеризуются паритетным взаимодействием средств различных уровней языка и музыки, доминированием речевых компонентов, преобладанием музыкальных и реверсивной схемой декодирования. Путем фонетического эксперимента установлены инвариантная и варианты интонационные модели англоязычных речемзыкальных произведений, которые функционируют в официальной, неофициальной и интимной речемзыкальной коммуникации.

Ключевые слова: англоязычные речемзыкальные произведения, аудитивный и акустический анализ, инвариантная и вариантыные интонационные модели, интонация речи, интонация музыки, речемзыкальная коммуникация, эмоционально-прагматический потенциал.

ABSTRACT

Marchenko V.V. Communicative and Cognitive Properties of Intonation Functioning in Speech-and-Music Works (an Experimental Phonetic Study). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Vasyl Karazin Kharkiv National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine – Kharkiv, 2016.

The thesis is a study of communicative and cognitive properties of speech-and-music works with the focus on phonetic, sociological, cognitive, and psychoenergetic aspects of integrated functioning of speech and music intonation.

A speech-and-music work as a product of speech-and-music communication is a complex integrated system which is generated in the process of synergetic interaction between components of the sender's verbal and music culture and which could be adequately decoded by the receiver, provided that the spheres of the sender's and the receiver's supersubstantial cultures overlap.

The alignment of linguistic means, i.e. phonetic, lexical, grammar, and syntactical, and music in a speech-and-music work is determined by the author's conception accumulated in emotional-and-pragmatic potential of the work and is implemented by verbal and music code overlapping. Synthesis of speech and music is possible due to motive bases, i.e. leading phonetic, lexical or syntactical elements of poetic works that become the ground for the prosodic contour of a speech-and-music work. Role of the motive bases is played by rhythmic and metrical structure of poetic work.

The thesis presents classification of linguophonetic features of speech-and-music works, which includes their systematization by communication type, dominant intonation model, mode of text and music interaction, type of interconnection between emotional characteristics of speech and key as well as harmonic structures of music, and level of emotional-and-pragmatic potential.

The classification of linguophonetic features of speech-and-music works proved to be a methodological tool for development of experimental phonetic research technique which embraces compilation of experimental material, performance of auditive and acoustic analyses as well as further linguistic and cognitive interpretation of the obtained results.

In the frame of studying communicative and cognitive properties of speech-and-music works functioning we developed and substantiated an invariant

synergetic model of speech-and-music communication intended to reflect the processes of speech-and-music work's generation, actualization and perception that occur in the spheres of sender's and receiver's spiritual being.

Further auditive and acoustic analyses followed up by cognitive interpretation revealed the existence of four models of speech-and-music communication, which are characterized by balanced interaction of speech and music components comprising a speech-and-music work, prevalence of speech components, prevalence of music components, and reverse interaction of verbal and melodic components.

The performed experiment defined invariant intonation models for speech-and-music works functioning in formal, informal and intimate speech-and-music communication. Invariant prosodic features of formal speech-and-music works are checked and gradually ascending stepping scales; expanded tonal range; mid-high falling tone; decelerated tempo; regular rhythm; moderate and raised loudness; boundary pause; solemn, triumphant timbre. Invariant prosodic model of informal speech-and-music works include checked and gradually descending stepping scales; mid tonal range; low falling tone; moderate and accelerated tempo; regular and mixed rhythm; negative expanded tonal interval between a head and a nucleus; perceptive pause; peak of fundamental frequency and intensity on a nucleus; timbre modifications from neutral to agitated. Intimate speech-and-music works are differentiated by high pre-head; the beginning of the utterance in mid-high pitch zone; the end of the utterance in extra-low pitch zone; wide tonal range; mid-high low fall and mid-high leveled tone; tempo modifications from accelerated to slow; legato rhythm; reduced and low loudness; positive mid tonal interval between a head and a nucleus; long intersegmental pauses; wide intensity range; light, soft, melancholic, contemplative timbre.

The accomplished theoretical study and its empirical verification not only revealed both common and distinctive features of speech and music intonation but detected certain prosodic clusters functioning through speech-and-music works regardless the communication model, referred to as phonoconcept. Among such prosodic patterns, the most recurrent are those of sorrow, regret, despair, appeal, all of them possessing a profile of specific intonation means.

Key words: auditive and acoustic analysis, invariant and variant intonation models, music intonation, speech-and-music communication, speech intonation, speech-and-music work.

Підписано до друку 26.10.2016.
Формат 60 x 90/16. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Зам. 2610/2016. Ум. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Надруковано ФОП Сверделов М.О.
м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, кв. 33.
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 971661 від 13.12.2005.